

УДК 373.31.018.265

Селуянова М.В.*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ СІМ'Ї ТА ШКОЛИ У ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Статтю присвячено розкриттю сутності взаємодії сім'ї та школи у процесі виховання молодших школярів. Визначено шляхи подолання труднощів, які виникають у процесі взаємодії сім'ї та школи. Наведено різні підходи до визначення понять «взаємодія», «спільна діяльність сім'ї та школи». Проаналізовано методи та форми, що найчастіше використовуються в організації спільної роботи батьків і вчителів у навчально-виховному процесі. Розкрито процес організації взаємодії, що передбачає оволодіння знаннями про типи сім'ї, стиль життя, індивідуальні особливості тощо.

Ключові слова: взаємодія, спільна діяльність, сім'я, школа; колективні, групові та індивідуальні форми роботи.

У період радикальних перетворень, які нині охопили всі сфери життя українського суспільства, особливо зростає роль сім'ї з усією складністю та різноманітністю функцій, які вона виконує. У кожній окремій сім'ї, у неповторному світі людської індивідуальності відбувається передача соціального досвіду, закладаються основи трудових навичок, духовних принципів і норм поведінки молодої людини, відбувається соціалізація її особистості.

Сучасне суспільство все чіткіше починає усвідомлювати, що в період соціальних потрясінь різко підвищується роль сім'ї в житті будь-якої людини, оскільки саме в ній вона може отримати захист, підтримку, співчуття та любов.

Взаємодія сім'ї та школи – складна проблема, що пройшла в своєму розвитку тривалий час, набуваючи різного сенсу, характеризуючись різними підходами до її вирішення на різних етапах поступу суспільства. І сьогодні взаємодія цих двох інститутів не втрачає своєї актуальності, наповнюючись новим змістом, що зумовлено процесами, які відбуваються в системі освіти, в сім'ї.

Проблема батьківсько-вчительської взаємодії має тривалу історію. Теоретико-прикладні аспекти взаємодії сім'ї та школи у вихованні дітей висвітлено у працях О. Докукіної, Т. Кравченко, В. Постового та ін. Вагомий внесок у її розробку свого часу зробили такі видатні педагоги, як А. Макаренко та В. Сухомлинський.

Розглядаючи питання виховання дітей, А. Макаренко висунув ідею об'єднання сім'ї та школи, батьків і вчителів у спільну педагогічну організацію, яка, на його думку, мала забезпечити повну реалізацію як специфічних виховних функцій сім'ї, так і функцій школи у процесі їх взаємодії [6].

На думку В. Сухомлинського, єдність учителів і батьків не тільки дає змогу досягти значних позитивних результатів у вихованні дитини, а й постає важливою умовою вдосконалення морального обличчя сім'ї, батька і матері. «Без виховання дітей, без активної участі батька і матері у житті школи, без постійного духовного спілкування і взаємного духовного збагачення дорослих і дітей неможлива сама сім'я як первинний осередок суспільства, неможлива школа як найважливіший навчально-виховний заклад, і неможливий моральний прогрес суспільства» [10, с. 30].

Тому «гармонійний, всебічний розвиток можливий лише там, де два вихователі – школа і сім'я – не тільки діють одностаїно, ставлячи перед дітьми ті самі вимоги, а є одnodумцями, поділяють ті самі переконання, завжди виходять з тих самих принципів, не допускають ніколи розходжень ані в меті, ані в процесі, ані в засобах виховання» [11, с. 86].

Питання взаємодії сім'ї та школи набули опрацювання й висвітлення в працях Т. Кравченко. Вона визначила технологію взаємодії вчителя з батьками. Основними

* © Селуянова М.В.*

складовими такої технології визначено три блоки – об'єктивні умови, стратегія і тактика [3, с. 61].

Характеризуючи сучасний стан української родини, В. Поставий звертає увагу на значне зниження показників матеріального рівня життя та здоров'я батьків і дітей, демографічні кризи, втрату духовних ідеалів, ціннісних орієнтацій. На його думку, на виховній функції сучасної сім'ї негативно позначаються нуклеаризація, послаблення родинних зв'язків, зменшення комунікативних можливостей батьків і дітей, зміна стереотипів поведінки, сімейних цінностей, переоцінка досвіду сімейного життя тощо.

Педагог радить «Для успішного здійснення виховання дитини зосереджувати увагу батьків і педагогів на достовірності, об'єктивності й повноті інформації, на основі якої здійснюється сам виховний процес. Виходячи з цього, в нових соціально-економічних умовах поєднувати елементи наукової педагогіки та родинно-національної етнопедагогіки, які забезпечують можливості використання народних традицій, звичаїв та обрядів у підготовці батьків, вихователів і педагогів до здійснення ними виховної функції, підвищення педагогічної культури сім'ї» [9, с. 35].

Про актуальність проблеми взаємодії сім'ї та школи засвідчує її відображення в змісті Державної національної програми «Освіта» (Україна ХХІ ст.), де організація родинного виховання розглядається як важлива ланка виховного процесу, що має реалізовуватися через «забезпечення педагогічного всеобучу батьків» [1, с. 17].

Виходячи з актуальності означеної проблеми, метою статті є визначення сутності, форм, методів, напрямків організації взаємодії сім'ї та школи у вихованні молодших школярів.

Головним структурним елементом узагальнюючого поняття «батьківсько-вчительська взаємодія» є поняття «взаємодія», яке з філософського погляду тлумачиться як категорія, що «відображає процеси впливу різних об'єктів один на одного, їх взаємну зумовленість, зміни стану, взаємоперехід, а також породження одного об'єкта іншим» [12, с. 81]. Ця категорія є водночас суттєвим методологічним принципом пізнання суспільних явищ: будь-який об'єкт можна зрозуміти і визначити лише в системі відносин і взаємодії з іншими явищами, їх частинами, сторонами і властивостями. Пізнання речей – це, з одного боку, пізнання їх взаємодії, а з другого – результат взаємодії між суб'єктом та об'єктом.

Отже, взаємодія – це процес спільної діяльності двох або більше суб'єктів, спрямований на реалізацію активності одного суб'єкта щодо об'єкта або щодо іншого суб'єкта (у спілкуванні). Джерелом активності суб'єкта при цьому є мотиви, що актуалізуються під впливом значущих для нього потреб. Відповідно до мотивів формулюється певна мета (тобто те, що повинно відбуватись з об'єктом унаслідок взаємодії з ним). Взаємодія завжди здійснюється на певній внутрішній і зовнішній основі, що є умовою її реалізації. Як наслідок, досягається конкретний результат, тобто новий стан об'єкта, що повністю або тільки частково відповідає первинній меті. Якщо результат не зовсім відповідає намірам і очікуванням суб'єкта, той здійснює корекцію, що ліквідує це розходження.

У контексті нашого дослідження з'ясовано, що взаємодія – це процес безпосереднього чи опосередкованого впливу вчителя і батьків один на одного, який породжує їх взаємну зумовленість і зв'язок, взаємоперехід, взаємотворчість. У психолого-педагогічних дослідженнях термін *педагогічна взаємодія* позначається різними поняттями – «педагогічні відносини», «педагогічний взаємозв'язок», «співробітництво», «співпраця», «співтворчість». Спільна діяльність розглядається нами як тотожне визначенню взаємодії сім'ї та школи, як затребуваність організованості молодших школярів через єдине виховне поле. В основі такої взаємодії сучасної сім'ї та школи лежить довіра і повага, взаємопідтримка і взаємодопомога всіх учасників виховного процесу.

Організація процесу взаємодії передбачає володіння знаннями про типи сім'ї, стиль життя, індивідуальні особливості тощо.

Сім'я – це той осередок, де діти одержують усе: здоров'я, мораль, віру, вдачу, звички і характер.

Перші правила і норми поведінки закладаються саме у сім'ї. «Яке дерево, такі його й квіти, які батьки, такі й діти», – говорить народна мудрість.

Батьки і вчителі по-різному залучаються до процесу виховання дитини, в кожного з них є свої переваги у її баченні, свої засоби виховного впливу на неї. Перевага сім'ї полягає в наявності емоційного зв'язку батьків з дитиною. Перевага школи – у можливості спостерігати вихованця у природних умовах спілкування з однолітками, у процесі навчання, тобто в ситуаціях, які в більшості випадків недоступні для батьків. Окрім того вчитель має професійні знання і педагогічний досвід; уся його діяльність набуває виховного змісту: і спілкування з учнями, й організація спілкування учнів між собою, і власне навчально-виховний процес. Однак учитель не має можливості спостерігати за життям учнів поза школою, в сім'ї. Отже, як у першому, так і в другому випадку і в батьків, і в учителів відсутнє цілісне уявлення про індивідуальні особливості кожної конкретної дитини, які мають усебічно враховуватися при залученні її до виховної діяльності, визначення найбільш прийнятних виховних впливів.

Успіх навчання і виховання молодших школярів багато в чому залежить від того, наскільки тісні взаємозв'язки школи та сім'ї. Це, з одного боку, – участь батьків у суспільному вихованні, яке здійснюється школою, а з другого – вплив школи на сім'ю. Будь-який аспект виховання (фізичного, морального, естетичного, трудового) започатковується в сім'ї.

Робота вчителя з батьками включає такі важливі аспекти:

- вивчення укладу життя сім'ї учня, ціннісних орієнтацій батьків, їх поглядів на цілі й методи виховання, визначення виховного потенціалу;
- з'ясування того, наскільки спосіб життя сім'ї, її виховна діяльність відповідають суспільним вимогам;
- втілення у кожну сім'ю вимог і цілей суспільства щодо виховання підростаючого покоління.

Саме на цій основі має будуватись індивідуальний підхід до батьків протягом усього періоду навчання дітей у школі.

У кожній сім'ї індивідуальний, притаманний тільки їй одній спосіб життя. Залежно від цього виробляються і певні напрямки та типи виховної діяльності. Тому можна говорити про класифікацію укладів життя у сім'ях і створення їх типології. За основу останньої беруться різні риси сім'ї – наприклад, стиль керівництва вихованням або домінуючі форми і способи впливу батьків на дітей.

Одним із перших у педагогіці розробку типології сім'ї започаткував А. Макаренко. Особливо актуальним для вчителів і батьків на сьогодні є проведений ним аналіз різних стилів керівництва вихованням дітей, а також батьківської влади та авторитету в очах дітей [5, с. 263-270]. Він показав, що в кожній родині утворюється та чи інша система сімейних стосунків, яка і зумовлює певний тип виховання дітей, а отже і певний напрямок формування їхніх особистостей. Батьківський авторитет А. Макаренко пов'язує зі стилем внутрісімейних стосунків та його виховним впливом, що сприяє виробленню у дітей певних характерологічних особливостей. Він докладно розглядає авторитет батьків, який створюється на фальшивій основі. Мета їх при цьому – будь-що домогтися слухняності дітей.

Найгіршою формою батьківського авторитету за педагогічними наслідками А. Макаренко вважав «авторитет придушення», «батьківський терор». На його думку, саме такий авторитет породжує у дитини брехливість, боягузтво, навіть жорстокість [5, с. 264].

Видатний педагог вважав, що справжній авторитет батьків ґрунтується на їх громадянськості, знанні життя своєї дитини, на почутті відповідальності за її виховання.

Особливе значення для встановлення ефективної взаємодії з батьками має період навчання дитини в початкових класах, коли батьки «залюбки відвідують навчальний заклад, цікавляться навчанням і поведінкою дитини» [7, с. 74].

С. Крамаренко виділив три групи батьків за рівнем їх педагогічної культури і доцільності укладу життя [4].

Перша група – батьки з високим рівнем педагогічної культури. Вони володіють глибокими і різнобічними знаннями з педагогіки і психології сімейного виховання, а також необхідними вміннями і навичками. Підтримують постійний зв'язок зі школою, класним керівником, учителями, беруть активну участь у виховній роботі педагогічного колективу.

Друга група – батьки із середнім рівнем педагогічної культури. Ці батьки мають мінімум педагогічних знань, але безсистемних. Тому їхній виховній діяльності бракує педагогічної цілеспрямованості. Педагогічні вміння і навички у них слабкі. У вихованні своїх дітей широко використовують досвід, якого набули в батьківській сім'ї («нас так виховували»), елементи народної педагогіки. Зв'язок їх зі школою і вчителями епізодичний. Вони рідко виявляють активність, у кращому випадку виконують разові доручення. За допомогою школи задовільно вправляються з вихованням дітей.

Третя група – батьки, що відзначаються низьким рівнем педагогічної культури. Для них характерні майже повна відсутність знань і вмінь у питаннях сімейного виховання і байдуже ставлення до виконання своїх виховних функцій. Вони не цікавляться навчанням і поведінкою дітей.

Зазначимо, що кожен тип сімей (сприятливий, педагогічно суперечливий, несприятливий) має свої виховні можливості. Важливо, щоб учитель у своїй роботі враховував тип сім'ї, здійснював індивідуальний підхід до батьків і учнів.

Перша несподіванка при знайомстві з класифікацією сімей полягає в тому, що різних типів, видів, форм сімей і шлюбів набагато більше, ніж можна собі уявити, а повний список їх налічує понад 40. Сім'ї розрізняються між собою за такими ознаками:

- за демографічною ознакою: бездітна чи інфертильна, сім'я однієї дитини, малодітна, багатодітна і т.д.;
- за складом: повна, неповна, окрема, проста чи нуклеарна, складна, велика і т.д.;
- за структурою: з однією шлюбною парою з дітьми чи без них; з однією шлюбною парою з дітьми чи без них, з одним із батьків та родичами; з двома чи більше шлюбними парами з дітьми чи без них, з одним із батьків та родичами чи без них і т.д.;
- за типом головування у сім'ї: егалітарні та авторитарні;
- за сімейним побутом та устроєм: сім'я – «віддушину», сім'я дітоцентричного типу, сім'я типу спортивної команди чи дискусійного клубу, сім'я з пріоритетним спрямуванням на здоров'я, комфорт, порядок і т.д.;
- за однорідністю соціального складу: соціально гомогенна (однорідна) чи гетерогенна (неоднорідна);
- за сімейним стажем: молодята, молода сім'я, сім'я, що очікує дитину, сім'я середнього подружнього віку, старший подружній вік і т.д.;
- за якістю взаємин і атмосфери в сім'ї: благополучна, стійка, педагогічно слабка, нестабільна, дезорганізована і т.д.;
- за географічною ознакою: міська, сільська, віддалена і т.д.;
- за типом споживчої поведінки: сім'ї з «фізіологічним» чи «наївним» типом споживання (переважно з харчовою спрямованістю); сім'ї з «інтелектуальним» типом споживання, тобто з високим рівнем витрат на придбання книг, журналів; сім'ї з проміжним типом споживання [2, с. 73].

- Роботу з вивчення сімей учнів можна проводити за характеристиками:
- структура сім'ї (повна, неповна, одна дитина, багатодітна; сім'ї з нерідними дітьми);
 - етнічний склад сім'ї (моно- або багатонаціональна);
 - сімейне середовище, умови життєдіяльності (рівень освіти членів сім'ї, професійний склад, трудова зайнятість, матеріальне забезпечення, умови проживання та ін.);
 - культурний рівень сім'ї – загальна культура побуту. Специфіка режиму життя, форми відпочинку; наявність культурних цінностей (книги, картини, музичні засоби тощо); інтереси (захоплення, заняття фізичною культурою, спортом); сімейні традиції; особливості спілкування;
 - функції сім'ї та їх виконання: економічна (джерела одержання матеріальних благ, способу їх розподілу і споживання); господарчо-побутова (організація і розподіл обов'язків щодо задоволення потреб у сім'ї в цілому і кожного її члена зокрема); задоволення культурних потреб сім'ї (організація дозвілля і т.ін.);
 - внутрісімейні стосунки: згуртованість сім'ї, ступінь її духовної та емоційно-психологічної єдності чи відокремленості (інтегровані, дезінтегровані сім'ї); характер психологічної та ціннісно-орієнтаційної єдності (гармонійні і дисгармонійні сім'ї); комунікативні установки членів сім'ї (прагматичні й альтруїстичні сім'ї); характер розподілу влади у сім'ї (авторитарні і демократичні сім'ї); конфліктні ситуації, їх причини і способи подолання;
 - виховний потенціал сім'ї як сукупність усіх вищезазначених ознак; постановка виховання (розумового, морального, трудового, естетичного, фізичного).

Ураховуючи особливості сім'ї, педагог може зайняти правильну позицію у спілкуванні з батьками, тактовно підготувати їх до педагогічного спрямованого ділового контакту.

Організація взаємин з батьками вимагає від учителя вміння володіти відповідною методикою, яка допомагає йому створити довірчі стосунками з батьками. Об'єктом взаємодії учителів і батьків виступають індивідуальні особливості кожного учня. Учителю необхідно враховувати, що сім'я – це складний колектив, який вимагає тактовних методів вивчення. Характер взаємодії вчителя і батьків є диференційованим. Класний керівник не може нав'язувати всім батькам однакові форми взаємодії, орієнтуючись на їхні потреби, запити, особливості сімейного виховання, терпляче залучаючи батьків до справ школи, класу.

Сьогодні спостерігається подальший розвиток і вдосконалення взаємодії педагогічних колективів загальноосвітніх навчальних закладів з батьками дітей, які в них навчаються. Серед різних напрямків цього процесу (залучення до управління навчальним закладом, робота в шкільному та батьківському комітетах, надання школі грошово-матеріальної допомоги) важливе місце належить такому напрямку, як надання педагогічним колективом школи психолого-педагогічної допомоги батькам у вихованні дітей. Основна мета такої роботи вбачається в «різнобічному вихованні, інтелектуальному й фізичному розвитку, моральному і психічному ствердженні особистості школяра» [8, с. 74].

Діти приходять до школи з різним рівнем вихованості та неоднаковим інтелектуальним і моральним рівнем підготовленості до навчання. А це створює серйозні суперечності в навчально-виховному процесі, подолання яких залежить від злагодженості виховних впливів школи і сім'ї. Провідна роль тут належить школі. Проте в керівництві її сімейним вихованням є ще багато суперечностей і неузгоджених моментів, взаємодія батьків і педагогів нерідко є однобічною, перетворюється на співіснування, а не на співробітництво.

Рівень педагогічної освіченості батьків залежить від традицій у сім'ях, в яких вони виростили, набутих знань, життєвого досвіду, здатності до саморозвитку. Майже завжди,

на сучасному етапі особливо, у зв'язку з переходом до нового типу суспільства, утвердження нових суспільних, етичних цінностей, а також із процесами глобалізації, одним із свідчень якого є Інтернет, педагогічна освіченість батьків нерідко відстає від реальної педагогічної ситуації, суспільних потреб, очікувань дитини. У практиці роботи шкіл широко використовуються колективні, групові та індивідуальні форми такої роботи.

До колективних форм взаємодії відносимо: батьківські збори (класні, загальношкільні), дні відкритих дверей, виставки, концерти або сімейні свята в класі («День матері», «Бабусина скарбничка»).

Батьківські збори – це традиційна форма роботи, що проводиться один раз на чверть. Вони зближують класного керівника із батьками, наближують сім'ю до школи, допомагають визначити найбільш оптимальні шляхи взаємодії у процесі підтримки виховання молодших школярів.

Батьківські збори доцільно урізноманітнювати такими рубриками, які згодом можуть стати традиційними: «Історія виховання дітей у родині», «Видатні педагоги світу», «Традиції виховання народів світу», «Крилаті фрази про виховання», «Абетка виховання дітей у родині», «Радимо прочитати», «Книжкова полиця батьків», «Обговоріть разом із дитиною», «Скринька мудрості», «Творча майстерня родини» та ін.

Дні відкритих дверей або батьківський день проводяться, як правило, перед початком чверті, семестру. Головна мета – показати роботу школи, привернути увагу батьків до проблем виховання. Вимагає серйозної підготовки оформлення школи, організація програми свята (концерту, зустрічей у класах, відвідання виставок, спортивних змагань тощо).

До групових форм відносимо збори батьківського активу, консультації, батьківські лекторії, консультації, батьківські вечори.

Батьківські лекторії. Ця форма передбачає надання батькам систематизованих знань з теорії виховання, привернення їх уваги до актуальних проблем виховання з допомогою лекцій, бесід.

Консультації батькам передбачають надання конкретних рекомендацій, порад з актуальних для батьків питань.

Батьківські вечори – зустрічі за круглими столами, що сприяють глибокому пізнанню методики сімейного виховання. На них запрошують працівників правоохоронних органів, лікарів, психологів, соціальних працівників, фахівців, які опікуються проблемами виховання школярів.

Збори батьківського активу доцільно проводити як обмін досвідом з виховання дітей або думками з певної проблеми. Доброю традицією школи є щорічні конференції батьківських комітетів класів, які можна проводити двічі на навчальний рік.

До індивідуальних форм взаємодії відносимо відвідування сімей учнів удома, запрошення до школи, індивідуальну педагогічну бесіду з батьками, педагогічні консультації, листування.

Відвідування сім'ї учня вдома сприяє налагодженню контактів із сім'єю, з'ясуванню її загальної та педагогічної культури, умов життя учня, консультуванню щодо єдиних вимог до дитини, обговоренню відхилень в її поведінці, вжиттю необхідних заходів щодо їх запобігання, залученню батьків до участі в роботі школи тощо.

Запрошення батьків до школи найчастіше здійснюють для конфіденційної розмови про шкільні проблеми дитини (погана поведінка, неуспішність тощо).

Індивідуальні бесіди з батьками відбуваються як за ініціативою самих батьків, так і педагога. Інтерес батьків до питань виховання, їхню ініціативу щодо бесіди з класним керівником на педагогічні теми потрібно заохочувати та стимулювати. Крім того

індивідуальне спілкування з батьками дає вчителю можливість вибрати правильний підхід до дитини.

Педагогічні консультації. В основі консультацій лежать відповіді на запитання батьків. Психолого-педагогічними основами консультації є прихильне ставлення учителів до ініціативи батьків; вияв готовності до надання допомоги сім'ї; конкретні рекомендації і поради з питань, з якими звернулись до педагога батьки.

Листування (електронні щоденники). Передбачає періодичне надсилання батькам листів про успіхи учня в навчанні, старанність, уважність і відповідальність за доручення. Можна повідомити про певні його труднощі, попросити про зустріч. Варто висловити щиру подяку за хороше виховання дитини. Лист передають батькам через їх дитину, попередньо ознайомивши її зі змістом.

Важливо звернути увагу на пропаганду сімейного виховання. З цією метою класний керівник може використати багатий матеріал журналів «Журнал для батьків», «Обдарована дитина» та іншу літературу з сімейно-шкільного виховання. Обов'язковим є виконання батьками педагогічних доручень. Це може бути керівництво гуртком за інтересами, об'єднанням за місцем проживання, спортивною секцією; сприяння у проведенні екскурсій, в організації зустрічей з цікавими людьми; у створенні класної бібліотеки; участь у розвитку і зміцненні матеріальної бази школи, у вирішенні господарських завдань тощо.

Для побудови ефективної взаємодії велике значення має визнання свободи волевиявлення батьків, відмова від нав'язування батькам тактики виховання.

Організація взаємин з батьками вимагає від учителя уміння володіти відповідною методикою, яка допомагає йому створити довірчі стосунками з батьками. Об'єктом взаємодії учителів і батьків стають індивідуальні особливості кожного учня. Учителю необхідно враховувати, що сім'я – це складний колектив, який вимагає тактовних методів вивчення.

Взаємодія сім'ї і школи є соціально-педагогічною системою, спрямованою на досягнення спільної мети, позитивного результату щодо виховання молодших школярів і охоплює такі підсистеми, соціальні інститути, як сім'я і школа, характерологічними ознаками якої є відкритість, динамічність, діяльність, цілісність, адаптованість, здатність до самовдосконалення.

Отже, проблемі взаємодії сім'ї та школи сьогодні надається увага з боку науковців, які досліджують різні аспекти цього процесу: визначення його сутності, основних форм, методів, напрямів реалізації. Критеріями змісту і методики взаємодії можуть слугувати типи сімей, проблеми батьків у вихованні дітей, надання переваги фронтальним, груповим чи індивідуальним формам роботи з батьками керівництва школи та окремих учителів, налаштованість на інноваційні методи в педагогічній просвіті батьків чи надання переваги традиційним їх різновидам та ін.

Науковці й педагоги-практики у своїй більшості одностайні в тому, що взаємодія сім'ї та школи є важливим процесом, який має вагомі можливості для надання сім'ї психолого-педагогічної допомоги в плані виховання дітей, а тому продовжують наукові пошуку в цьому напрямку.

Література:

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI ст.). – К. : Райдуга, 1994. – 62 с.
2. Журбицька Т. С. Молода сім'я [Сім'я і суспільство] / Т. С. Журбицька. – К. : Політвидав України, 1988. – 109 с.
3. Кравченко Т. В. Учитель і сім'я: технологія співробітництва / Тамара Володимирівна Кравченко / Педагогіка і психологія. – 2001. – № 2. – С. 57-64.
4. Крамаренкр С. Г. Индивидуальный подход к родителям школьников в процессе педагогического всеобуча: дис. к.п.н.: 13.00.01/ Крамаренко Світлана Григорівна. – М., 1984. – 216 с.

5. Макаренко А. С. Книга для батьків / Антон Семенович Макаренко [пер. з рос. Л. О. Єзерницького]. – К. : Рад.шк., 1980. – 327 с.
6. Макаренко А. С. Книга для родителів / Антон Семенович Макаренко. – М. : Педагогика, 1983. – 159 с.
7. Пухта О. Співпраця батьків та школи у вихованні дітей / О. Пухта // Педагогічний пошук. – 2006. – № 3(5). – С. 74-75.
8. Програма формування педагогічної культури батьків / за ред. В. Г. Постового. – К. : ДЦССМ, 2003. – 108 с.
9. Постовий В. Г., Невмержицький О. А. Сім'я і школа: проблеми виховання дітей: посібник / В. Г. Постовий, О. А. Невмержицький // НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. – С. 425.
10. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: [в 5 т.] / Василь Олександрович Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 4. – 640 с.
11. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: [в 5 т.] / Василь Олександрович Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 3. – 670 с.
12. Философский энциклопедический словарь / [гл. ред. Л. Ф. Ильичев, И. Н. Федосеев и др.]. – М. : Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с.

Селуянова М.В.

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ СЕМЬИ И ШКОЛЫ В ВОСПИТАНИИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Статья посвящена раскрытию сущности взаимодействия семьи и школы в процессе воспитания младших школьников. Определены пути преодоления трудностей, возникающие в процессе взаимодействия семьи и школы. Приведены различные подходы к определению понятий «взаимодействие», «совместная деятельность семьи и школы». Проанализированы методы и формы, чаще всего используемые в организации совместной работы родителей и учителей в учебно-воспитательном процессе. Исследован процесс организации взаимодействия, предполагающий владение знаниями о типах семьи, стиле жизни, индивидуальных особенностях и т.д.

Ключевые слова: взаимодействие, совместная деятельность, семья, школа; коллективные, групповые и индивидуальные формы работы.

Seluianova M.V.

FEATURES OF INTERACTION ORGANIZATION BETWEEN FAMILY AND SCHOOL IN EDUCATION OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN

The article is devoted to the analysis of the nature, forms, methods and directions of cooperation between family and school in educating junior schoolchildren.

Theoretical and applied aspects of cooperation between family and school in the education of children are covered in the works of the prominent and contemporary educators.

The author identifies the ways to overcome the difficulties arising in the process of interaction between family and school. Some elementary labour skills, behavior standards and principles are brought up in every family. There is a great need to improve the interaction between family and school, and carry out some joint activities. The author analyzes the methods and forms that can be used in the organization of interaction between parents and teachers in the educational process. The success of training and education of junior schoolchildren depends on the close relationship of school and family. Parents and teachers are differently involved in the upbringing of a child, they have different viewpoints and ways of pedagogical influence. The article includes the classification of families and their typology. Some forms of interaction between teachers and parents are suggested. The process of interaction organization involves the acquisition of knowledge about types of family, lifestyle, individual characteristics, etc.

Today the interaction between family and school does not lose its relevance, it is filled with a new content due to the processes that occur in the system of education, in the family.

Key words: interaction, cooperation, family, school; collective, individual and group forms of work.

Рецензент: Кузьменко В.В.

УДК 378.046-021.8:745/746

Слініч Ю.В.*

ВИСТАВКА ЯК ФОРМА АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Статтю присвячено виявленню сутності виставки як форми активізації навчально-виховного процесу в системі позашкільної освіти. На основі багатоаспектного аналізу практики проведення виставок позашкільними навчальними закладами України визначено завдання виставкової діяльності, функції, типи, окреслено нові форми проведення виставок (виставка-презентація, виставка-відкритий урок, виставка-вистава, виставка-ярмарок, виставка-продаж, спеціалізована виставка, виставка-форум, виставка-конкурс виставка-майстерня та ін.).

Розкрито можливості використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій в організації інтерактивних та віртуальних виставок, створенні віртуальних галерей дитячого мистецтва.

Ключові слова: виставка, позашкільний навчальний заклад, система позашкільної освіти, навчально-виховний процес, професійний розвиток.

Сьогодні в Україні на державному рівні актуалізуються питання формування цілісного культурного простору шляхом перегляду ставлення до світової та вітчизняної культурної спадщини, до системи естетичного виховання дітей та молоді. Цього року, який на виконання Указу Президента України [1] оголошено Роком дитячої творчості, особлива увага держави прикута до навчальних закладів системи позашкільної освіти. Головною метою ініціатив Президента України є «сприяння забезпеченню освітньо-культурних потреб дітей, створення умов для їх творчого, інтелектуального, духовного та фізичного розвитку, виявлення і підтримки талановитих та обдарованих дітей, організації змістовного дозвілля, вдосконалення виховної роботи та розбудови системи позашкільної освіти» [там само].

Варто нагадати, що позашкільна освіта – це «цілеспрямований процес і результат навчання, виховання, розвитку та соціалізації особистості у вільний час у позашкільних навчальних закладах та інших соціальних інституціях» [2]. Ефективність роботи системи визначається використанням сучасних форм методів та засобів, що сприяють організації навчально-виховного процесу. Однією з таких форм, на наше переконання, є виставкова діяльність позашкільних навчальних закладів художньо-естетичного профілю.

Унікальність означеної форми зумовлена її багатофункціональністю, адже виставка одночасно є формою навчання, виховання, презентації, активізації, стимулювання, заохочення, моніторингу, контролю навчально-виховного процесу в освітянських закладах позашкільної освіти.

Утім, на жаль, цей вид роботи позашкільних навчальних закладів, який на сьогодні є однією з найдинамічніших форм презентації сучасного дитячого мистецтва, культури та освіти країни, залишається поза увагою вітчизняних науковців. У той же час ця тема представлена публікаціями зарубіжних дослідників (Х. Дін, Ч. Дуглас, Л. Едікен,

* © Слініч Ю.В.